

Dos llibres importants sobre la reforma federal a Espanya

Amb pocs mesos de diferència s'han publicat dos llibres que contenen sengles anàlisi de la crisi actual del sistema autonòmic i que propugnen una reforma federal de la Constitució com a desenllaç lògic de la situació. Es tracta de la recent publicació del llibre de José TUDELA ARANDA, *El fracassat èxit de l'Estat autonòmic. Una història espanyola* (Marcial Pons, 2016) i de la realitzada fa uns mesos per José Antonio MONTILLA MARTOS, *Reforma federal i Estatuts de segona generació* (Aranzadi, 2015). Aquest és catedràtic de Dret Constitucional de Granada, aquell també professor titular d'Constitucional, si bé és molt conegut com a director de la Fundació Gimenez Abad. Cadascun utilitza un enfocament propi, el primer més cronològic, per examinar els principals problemes del sistema i els seus possibles alternatives; el segon, prenent les reformes estatutàries com a leit motiv per centrar igualment en els grans problemes (competències, relacions i finançament) i les seves alternatives.

Des d'aquests diferents enfocaments, tots dos arriben a la mateixa conclusió, fins al punt que m'atreveixo a fer la cita següent sense especificar l'autor (qui ho endevina?), Perquè cap dels dos se sentirà traït.

"Hi ha un ampli consens a Espanya sobre la situació de crisi en què es troba el model territorial derivat del Títol VIII de la Constitució (...) En aquestes pàgines es defensarà la reforma federal de la Constitució com una necessitat juridicoconstitucional derivada de les deficiències d'origen i desenvolupament de l'Estat autonòmic, però també com una proposta de sortida a aquesta crisi".

Certament pot trobar-se diferències entre els dos llibres, i fins i tot es pot veure una atenció una mica superior a l'Estatut andalús en el treball de Montilla i l'Estatut d'Aragó en l'obra de Tudela, però aquestes són diferències menors, i tots dos realitzen un estudi destacat del conjunt estatal, incloent la crisi de Catalunya i de la necessitat d'un federalisme que reconegui la diversitat. En realitat un comentari clàssic de tots dos llibres requereix un estudi diferenciat i una extensió superior, però la contemplació conjunta serveix per subratllar la principal aportació de tots dos, el realisme en plantejar el pas de l'Estat autonòmic actual al futur sistema federal.

Tots dos llibres aporten una de les idees fonamentals per construir el futur: el sistema federal ha de ser renovador pel que fa als defectes actuals, però ha de dibuixar-se a partir de l'experiència d'aquests 35 anys d'autonomia. Per tant, cal analitzar els defectes actuals i les solucions que poden trobar-se en el dret constitucional comparat, com comencen a realitzar les dues obres citades.

Però més enllà de la posició d'experts, els professors Montilla i Tudela apunten un tret de realisme polític que em sembla una aportació fonamental, la proposta que l'Estat autonòmic actual ha de desembocar en un autèntic sistema federal.

En tots dos es raona amb força que la transformació, mitjançant una reforma constitucional, és perfectament possible, si tenim com a referent els federalismes occidentals. Seria més molt positiva en corregir els defectes actuals (conflictivitat competencial i del finançament, absència de relacions integubernamentals, Senat). Suposaria certament una reforma important, molt important, de l'estructura institucional, però seria només una reforma constitucional parcial, perquè amb prou feines es afectarien els drets fonamentals i les institucions centrals de l'Estat (excepte el Senat) i tampoc les institucions de les comunitats autònomes, per exemple.

Tots dos autors denuncien també la vella demonització del federalisme, en la convicció que es tracta de la forma d'estat més idònia per al repartiment i la participació dels diferents pobles d'Espanya. D'altra banda, la qüestió catalana actual -i potser altres en el futur- no tindrà sortida si no és en un marc federal. Des del seu origen, el federalisme ha estat en tot el món, amb les variants necessàries, la fórmula ideal per integrar pobles diferents en un sol Estat.